

TEKST KAO KONTEKST POLIFUNKCIONALNOSTI STANDARDNOGA JEZIKA

V referatu bodo na osnovi razumevanja večfunkcijskosti knjižnega jezika kot ene od njegovih konstitutivnih komponent analizirani skladenjski opisi in ob njih navedeni primeri v aktualnih slovnica hrvatskega in slovenskega jezika. Ob tem bova teoretično poskušali prikazati možnosti za določitev kriterijev pri razlikovanju značilnosti posamezne funkcijske zvrsti na ravni stavka in povedi.

Cilj referata je pokazati, kako se v navedenih slovnica prikazuje funkcijskozvrstna členitev knjižnega jezika, in presoditi, v kolikšni meri je v njih eksplicitno in/ali implicitno predstavljena razlika v normativnem statusu nekaterih, predvsem skladenjskih rešitev, ki so odvisne od pripadnosti določeni jezikovni zvrsti. Posebej se bova ukvarjali z zastopanostjo praktičnosporazumevalnega jezika pri navedenih slovničnih primerih, ki ilustrirajo jezikovno pravilnost. V tem kontekstu bova opozorili na nesorazmerje med razširjenostjo govorjenega diskurza v jezikovni dejavnosti in dejstvom, da je le-ta v slovničnih opisih skorajda popolnoma zanemarjen.

standardni jezik, večfunkcijskost, praktičnosporazumevalna funkcijska zvrst, sintaksa

This paper presents a comparative analysis of syntactic descriptions and their exemplification in current grammars of Croatian and Slovene, based on the understanding that polyfunctionality is one of the necessary features of a standard language. On the theoretical level, the authors will discuss the possibility of establishing criteria for distinguishing individual functional styles at the sentence level.

The goal of the paper is to show how the cited grammars approach the differentiation of functional styles and to investigate whether these grammars give explicit and/or implicit indications about differences in the normative status of certain primarily syntactic decisions that depend on belonging to a specific functional style. Particular attention will be paid to the representation of the conversational functional style in the exemplification of regular linguistic features. In this context, the authors will draw attention to the disproportion between the space that spoken discourse occupies within linguistic activity as a whole and its almost total absence from grammatical descriptions.

standard language, polyfunctionality, conversational functional style, syntax

1 Uvod

Funkcionalnim se stilom (slovenski termin *funkcijska zvrst*), najjednostavnije, može smatrati jezični izraz bilo kojeg područja ljudske djelatnosti. Lingvističkim rječnikom, funkcionalni je stil moguće definirati kao apstraktan makrosustav

tipičnih elemenata izdvojenih iz sličnih tekstova.¹ Držimo da se ni prvim ni drugim određenjem nismo znatnije približili stvarnom određenju onoga što funkcionalni stil jest, a kamoli onome što obilježava svaki pojedini funkcionalni stil. To je tim jasnije navedemo li kako funkcionalne stilove određuju suvremeni hrvatski i slovenski lingvisti. Tako Silić (1996: 244) kaže:

Hrvatski se standardni jezik definira kao jezik hrvatske polifunkcionalne javne komunikacije. Na jedan naime način hrvatski standardni jezik funkcionira u znanosti, na drugi u uredu, na treći u novinama, na radiju i televiziji, na četvrti u književnosti i na peti u svakodnevnome razgovoru. Te se njegove funkcije nazivaju njegovim funkcionalnim stilovima: znanstvenim, uredskim ili administrativnim, novinarskim ili publicističkim, književnim ili beletrističkim i razgovornim.

Toporišić (2000: 834), s druge strane, oslanjajući se na češku i slovačku lingvistiku, govori o dvije klasifikacije funkcionalnih stilova:

Sedaj sta glede slovenščine v uporabi dve klasifikaciji funkcijskih zvrsti: prva, ki v ospredje postavlja praktično sporazumevanje, okrog tega osredja pa razvršča tri specializirane zvrsti, ki se razvojno nekako pojavljajo iz te osrednje: strokovno, publicistično in umetnostno. Druga klasifikacija najprej linearno loči umetnostno od neumetnostnega, zadnje pa se potem deli na strokovno-znanstveno, publicistično in poslovalno.

Iz navedenoga je jasno da općeprihvaćene definicije funkcionalnoga stila nema, a jasno je i da većina lingvista drži kako je funkcionalnostilska razvedenost obilježje svakog suvremenog razvijenog standardnog jezika. Stoga smatramo opravdanim postaviti pitanje je li funkcionalnim stilovima mjesto u gramatici bilo kojeg suvremenog jezika, pa i slovenskoga i hrvatskoga. To se pitanje tiče poimanja gramatičkoga opisa kao oblika sistematizacije jezične djelatnosti (koja je, prema strogom strukturalističkom shvaćanju, s onu stranu gramatičkoga, tj. objektivnoga). O njemu se, dakako, može raspravljati samo kad je riječ o gramatikama standardnih jezika, a ne o gramatikama jezičnih sustava. Razlika u tipu opisa na prvi se pogled uočava u načinu oprimjerivanja, pa tako sa sigurnošću možemo reći da su sve gramatike kojima se bavimo u ovome radu pisane kao gramatike standardnih jezika jer se u njima, kao što je u opisnim objasnidbenim gramatikama uobičajeno, primjerima ilustriraju uočene jezične pravilnosti formulirane u obliku jezičnih pravila.

Za potrebe ovoga rada analizirale smo dvije suvremene hrvatske gramatike, i to *Gramatiku hrvatskoga jezika* autora Stjepka Težaka i Stjepana Babića (dalje GHJ) i *Hrvatsku gramatiku* grupe autora Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (dalje HG) i dvije suvremene slovenske gramatike, i to *Slovensku slovniciu in jezikovnu vadnicu* autora Franceta Žagara (dalje SSV) i *Slovensku slovniciu* autora Jožeta Toporišiča (dalje SS).

¹ O tome vidi u Tošović 2000: 11. Pri tome nije jasno ni po čemu su elementi *tipični*, ni što znače *slični* tekstovi, a tekstovi su redovno razvrstani prema tematskoj (a ne jezičnoj) pripadnosti određenim izvan-jezičnim područjima.

2 Postavljanje problema

Istraživanje smo provele s namjerom da utvrdimo je li se prilikom odabira primjera uzimala u obzir funkcionalnostilska razvedenost standardnoga jezika. Posebno nas je pri tom zanimalo upućuje li se u gramatikama eksplicitno i/ili implicitno na razliku u normativnom statusu nekih, prije svega sintaktičkih rješenja, koja ovise o pripadnosti određenom funkcionalnom stilu.

Smatramo, naime, da se, kad je riječ o pojmu standardnoga jezika, koji se, prema klasičnoj teoriji Praške strukturalističke škole, ostvaruje u funkcionalnim stilovima, ne može zaobići relevantan odnos *središta i periferije*. Taj odnos, kojim je određena svaka stilistika, pa tako i funkcionalna, generira dva osnovna problema:

1. Prvi proizlazi iz potrebe za određivanjem nepromjenjivih sastavnica sintaktičkoga opisa nekog standardnog jezika koji su, unatoč funkcionalnostilskoj razvedenosti, zajednički cjelini toga jezika. To su sastavnice u kojima nema odstupanja ni u jednom funkcionalnom stilu.

2. Drugi se tiče određivanja svojevrsne hijerarhije među funkcionalnim stilovima. Zbog diferencijacije sastavnica koje jesu i onih koje nisu dio standardnoga jezika provedenih u njima, izdvajamo dva funkcionalna stila, oba obilježena svjesnim ili nesvjesnim odmakom od standarda. To su književnoumjetnički i razgovorni stil. U ovome radu posebnu pažnju posvećujemo razgovornom stilu. Bavljenje njime prije svega je uvjetovano činjenicom kako se upravo taj stil različito tretira u hrvatskoj i u slovenskoj lingvistici, a nedvojbeno je i da ga je od svih stilova najteže definirati.²

3 Razrada

I u svijetu se,³ a i u nas, vode rasprave o mjestu razgovornog funkcionalnog stila unutar cjeline standardnoga jezika. Tako ga neki hrvatski lingvisti smatraju jednim od pet funkcionalnih stilova,⁴ dok ga drugi uopće ne uvrštavaju među funkcionalne stilove standardnoga jezika.⁵ U slovenskoj je lingvistici uglavnom prihvaćeno

² Prilikom rasprave o razgovornom funkcionalnom stilu treba voditi računa o njegovoj izrazitoj podložnosti regionalnim (uz socijalnu, tu je riječ i o dijalektalnoj raslojenosti) razlikama. Zbog toga je razgovorni stil, dakako, različit u različitim krajevima (npr. u Zagrebu i u Splitu, ili u Ljubljani i u Mariboru). Jasno je da specifična obilježja svakog pojedinog kraja nisu stalna obilježja na osnovi kojih bi bilo moguće graditi funkcionalnu sintaksu.

³ Lingvisti danas uglavnom raspravljaju o tome smatra li se razgovornost funkcionalnom ili socijalnom odrednicom. Kao što se iz komentara literature vidi, tako je i u hrvatskom i u slovenskom jezikoslovlju.

⁴ Npr. Silić 1996: 244.

⁵ Npr. Težak, Babić (1994: 26): »Od oba ta oblika književnog jezika, pisanog i govorenog, valja razlikovati razgovorni jezik. To je jezik kojim se služimo za neposredno sporazumijevanje u svakidašnjim životnim prilikama: kod kuće, na ulici, na tržnici, u razgovoru s članovima obitelji, s rođacima, prijateljima i znancima. Služenje književnim jezikom traži određeni napor, a čovjek normalno teži za lagodnošću i udobnošću. Zbog toga se u razgovornom jeziku upotrebljava onaj način koji smo naučili nesvjesno, koji upotrebljavamo automatski, ne pazeći kako izgovaramo pojedine glasove, naglasak, oblike, sintaktičke veze, jer stvarni kontekst, mimika i geste, znatno nadoknađuju te nedostatke.«

tumačenje Jožeta Toporišiča (vidi Toporišič 2000: 13), koji standardni jezik dijeli prema stupnju obvezatnosti na zborni jezik i na opći- ili književnorazgovorni jezik (*splošno- ili knjižnopogovorna socialna zvrst*), dok među funkcionalnim stilovima, uz ostale, navodi i stil primjeren praktičnom sporazumijevanju (*praktičnosporazumevalna funkcijska zvrst*).

Kako ni u hrvatskom, ni u slovenskom jezikoslovlju do naših dana nije bilo uvriježeno navoditi točne citate mjesta s kojih su ekscerpirani primjeri za gramatike, ne iznenađuje osobito činjenica da u objema osnovnoškolskim gramatikama, jednoj hrvatskoj i jednoj slovenskoj (GHJ i SSV), nisu označeni izvori iz kojih se crpe primjeri. U *Gramatici hrvatskoga jezika* autora Babića i Težaka na nekoliko se stranica uvodnoga dijela raspravlja o funkcionalnim stilovima, a među njima se navode znanstveni, administrativni, popularnoznanstveni, književnoumjetnički i novinski ili publicistički. S obzirom na to da autori ove gramatike razgovorni stil smatraju jednim od socijalnih tipova, a ne jednim od funkcionalnih stilova, tipično razgovorne primjere nismo ni očekivale. Zbog toga, ali i zbog činjenice da, zapravo, nemamo pravoga »alata« kojim bismo pojedinačne rečenice odredile kao razgovorne,⁶ ne iznenađuje da, unatoč pomnom pregledu svih primjera navedenih u sintaksi, nismo pronašle niti jedan za koji bismo mogle tvrditi da može pripadati isključivo razgovornom stilu.

I u *Slovenskoj slovnici in jezikovnoj vadnici* Franceta Žagara dio uvodne rasprave posvećen je stilovima standardnoga jezika.⁷ Premda se u gramatici samo iznimno navodi iz kojega su izvora primjeri (npr. Cankar, Bevk, Kosmač, Pahor, Zidar, Pregel, Tavčar i dr.), većina su, osobito oni koji se ne navode kao pojedinačne rečenice, nego kao dio veće tekstualne cjeline, tipični primjeri stila praktičnoga sporazumijevanja. Ovdje treba istaknuti da je razgovorni stil, možda više nego ijedan drugi, obilježen »neobilježenošću« – tematski je opći i nespecifičan, funkcionalno podređen razgovoru, a jezično također uopćen, pojednostavljen i lišen dorađenosti kojoj svrha nije vidljiva na prvi pogled (npr. tipično je obilježje razgovornoga stila gubitak razlike između određenog i neodređenog pridjeva, pojednostavljenje sustava glagolskih vremena te upotreba samo najjednostavnijih i sl.). Zbog svega toga gotovo svaka rečenica koju obilježimo kao razgovornu, može pripadati i kojem drugom stilu (u svakom slučaju književnom, jer se u književnosti ponekad simulira razgovornost, ali i publicističkom i popularnoznanstvenom).

Od primjera navodimo samo one koji odražavaju razgovornost u pisanom obliku. Pronašle smo ih u odjeljku o emocionalnoj obojenosti i većinom su iz književnih djela, npr.:

⁶ Kako u razgovornom stilu, osim žargonizama i dijalektalizama, nema leksema koji se javljaju samo u njemu, a u gramatici standardnoga jezika mogu se naći samo ona sintaktička pojednostavljenja koja ne krše neko od pravila standardnoga jezika, rečenice razgovorne provenijencije teško je jasno odvojiti od rečenica drugih funkcionalnih stilova.

⁷ Među socijalnim se stilovima navodi *splošnopogovorni jezik*, a među funkcionalnima *praktičnosporazumevalna zvrst*.

»Ka-a-j? Koga?« zakriči teta in žlica ji pade iz rok. (Kersnik)
»Gor-i-i!« se je drl na vse grlo pastirček. (Murnik)
Bosta kavico?
Majda spet jokca.

Podsjećamo da se navedeni primjeri ne označavaju kao razgovorni, a u toj su gramatici i inače brojni primjeri uz koje je naveden autor, a moguće ih je prepoznati kao razgovorne. Kao primjer navodimo jedan takav odlomak (Žagar 1996: 80):

In ko črnega lesa ni hotelo biti konec, je starejša deklica šepetaje vzdihnila:
»Mati, mene je strah ...«
Za njo je vzdihnila mlajša deklica:
»Mati, mene tudi ...«
Žena je deklici še krepkeje stisnila k sebi in ju potolažila:
»O, ne sme vaju biti strah, saj sem jaz pri vama. Kmalu bo svetlejše ...«
»Ali res ...?«
»Res, res, pogledjte, tam na koncu se že svetlika ...«
»In potem ne bo več gozda ...?«
»Ne, potem bo pot svetla ...« (Prežihov Voranc)

U *Hrvatskoj gramatici* se prilikom postavljanja odnosa među pojmovima i terminima u sintaktičkome dijelu, a posebno prilikom definiranja diskursa, koriste brojni primjeri koji bi, premda im je naveden autor, dakle uzeti su iz književnih djela, stilski mogli biti okarakterizirani kao razgovorni (HG, 1995: 392). To je i logično, jer su navedeni autori upravo nastojali na tome da se u djelu pokaže »stvarna govorna situacija«. Neki od takvih primjera su:

»Hoćete li još uzimati ... štapove ... gospodine mla ...?!« (A. G. Matoš)
»Vi ... vi ste – sotona!« (R. Marinković)
»... onda je jasno i glasno, da ovo blago koje mi ovdje blagujemo, gospod ... razumetevimene ... braćo moja, da je to onda plod žulja čobanskoga i da je onda to sve njegov, ne samo trud i plod, nego i imetak ...« (S. Novak)

Osim toga, uz nemalen se broj rečenica, koje služe kao oprimjerenja sintaktičkih pravila, nalazi oznaka razgovornoga stila (razg.). Navodimo neke od takvih rečenica:

I to je nešto. (razg.)
Bit će već nekakav. (razg.)
Nas smo trojica, a jabuke samo dvije. (razg.)
Marko je jedan od boljih natjecatelja. (razg.)
Pokazati vozne karte, molim! (razg.)
Majka udari u plač. (razg.)
Ne zavidi prijatelju na uspjehu. (razg.)

Iz navedenih je primjera, a i iz ostalih pronađenih u gramatici, vidljivo da se ne radi o rečenicama koje su tipične samo za razgovorni stil i koje nisu zamislive kao

rečenice književnoumjetničkog ili publicističkog stila. Stoga možemo reći da, u funkcionalnostilskom smislu, zapravo, nema razlike između rečenica obilježenih oznakom *razg.* i onih potvrđenih u pisaca. Npr.:

Vrag ga odnio! (D. Sesar)

Ima, odgovori spremno Mate, lopov, bog ga ne ubio! (R. Marinković)

U cijelom je objasnidbenom dijelu sintakse u *Hrvatskoj gramatici* pronađeno samo jedno mjesto na kojem se eksplicitno upozorava na pripadnost razgovornom jeziku, i to na sljedeći način (HG, 1995: 448):

Čestica *je li* također je naglašena. Od *je li* kao skraćenog oblika sklopa *jest li* razlikuje se po tome što se nalazi u rečenicama u kojima nema glagola *biti*. *Rijetka je i pripada manje književnom, a više razgovornom jeziku*. Je li se ujutro umivaš? Je li se smrkava? (Istaknule autorice.)

Usuprot tomu, među primjerima se na više mjesta pronalazi oznaka *razg.*, a ni jedan ne odgovara navedenom pravilu. U tom kontekstu izdvajamo nekoliko općih sintaktičkih pravila uz koje su primjeri obilježeni isključivo kao razgovorni, premda nije riječ ni o kakvim tipično razgovornim obilježjima, nego se za neke rečenice čak može reći da zvuče »knjiški« i da ih, kao izvorni govornici, teško možemo zamisliti kao dio neobaveznog razgovora.⁸

1. predikatno ime u dativu (HG, 1995: 403):

Knjiga je bratu. (razg.)

Ostatak će biti mojim prijateljima i znancima. (razg.)

Kuća nek' bude tebi, a šuma i livada majci. (razg.)

2. s priloškom oznakom *kako god* (HG, 1995: 483):

Kako god učiniš neće valjati. (razg.)

Neće nam uspjeti kako god se upinjali. (razg.)

3. rečenice s upitnim i odnosnim zamjenicama i odnosnim priložima kojima se nešto ističe (HG, 1995: 594):

Njega tko pobijedi, taj je junak. (razg.)

A vi što učiniste od tih knjiga! (razg.)

Brat kamo nestade, ne znam vam reći. (razg.)

Zanimljivo je primijetiti da ni u tim slučajevima, kao ni u prethodno navedenima, nije riječ o rečenicama u kojima bi bilo moguće prepoznati tipična obilježja razgovornoga stila, već i zato što bi tipična obilježja, zapravo, kao što je već rečeno, izlazila iz okvira standardnoga jezika. U gramatici o kojoj je riječ autor se poslužio odrednicom *razg.* u slučajevima u kojima je pravila oprimjerio primjerima koje je negdje čuo i zapisao ili onima koje je oblikovao oslanjajući se na vlastitu jezičnu kompetenciju. Takav postupak, zbog nepostojanja korpusa govorenoga jezika na

⁸ Takvi su primjeri obilježeni kosim tiskom.

osnovi kojega bi se moglo izdvojiti obilježja razgovornoga funkcionalnog stila, smatramo prihvatljivim.

U novom se izdanju *Slovenske slovnice* Jožeta Toporišiča uz neke primjere navodi izvor, premda još uvijek pretežu oni za koje nema oznake.⁹ Zanimljivo je primijetiti da u popisu kratica nema oznake razgovornoga stila, no ima npr. *ljud.* (ljudski) za narodni¹⁰ i *preg.* (pregovor) za poslovicu. Brojne neoznačene primjere, dakako, moguće je razumjeti kao primjere stila praktičnoga sporazumijevanja. Navodimo neke:

Tak se iz mene ne bo norca delal! (SS, 2000: 499)

Človek res ne ve, kaj naj reče. (SS, 2000: 503)

Kaj pa to delaš? (SS, 2000: 509)

Ti si lepo študiral in pisal, jaz pa skoči sem skoči tja, prinesi to, prinesi ono. (SS, 2000: 511)

Takih besed nikoli ne govori. (SS, 2000: 615)

Dakako, kao i u prethodno pregledanim gramatikama, uz te je primjere moguće navesti i one kojima znamo autora, a koji bi mogli pripadati i razgovornom stilu, npr.:

Ni bilo več zgodaj, morda že deveta ura dopoldne. (Cankar)

Mislil sem iti zopet na Nemško. (Trdina)

4 Zaključak

Pregledom četiriju gramatika utvrdile smo kako su u njima primijenjena različita rješenja oprimjerivanja pravila u vezi s uvažavanjem polifunkcionalne razvedenosti standardnoga jezika:

1. S jedne je strane analiza pokazala kako funkcionalnostilska raznolikost standardnoga jezika nije vidljiva ni u jednoj gramatici. Takvo stanje prije svega držimo posljedicom teorijskoga određivanja funkcionalnih stilova koje počiva na primatu leksičkoga značenja, a ne na sintaktičkim osobitostima.

2. S druge strane, sve gramatike povezuje to što, u skladu s tradicijom, pretežu primjeri iz književnoumjetničkog stila. Premda smo na primjere iz književnih djela navikli u gramatikama,¹¹ na ovom se mjestu čini opravdanim upozoriti na činjenicu da se književnost nikako ne može smatrati neutralnom, što je u skladu sa sosirijanskim stajalištem o nepostojanju neutralnosti, osobito zbog uvažavanja individualne, pojedinačne stvaralačke pozicije svakog književnika iz čijeg je djela neka rečenica »posuđena« za gramatičko oprimjerenje.

⁹ Pretpostavljamo da je riječ o primjerima samoga autora.

¹⁰ Npr. *Doma mu ni bilo dobro.* (Lj.) Nije jasno koja su obilježja prema kojima je navedena rečenica klasificirana, osim ako nije riječ o rečenicama koje su zapisane tako što ih je autor čuo u narodu. Ako je tako, onda bi jednako mogle nositi i oznaku *razg.*

¹¹ Poznat je s tim u vezi napatuk: Piši kao što pišu najbolji pisci!

Osim toga, analizirane se gramatike obaju jezika gotovo potpuno ograničavaju na pisani tekst. To je, između ostalog, vidljivo i u činjenici da je rečenica uzeta kao posljednja točka jezičnoga opisa. Iz toga moramo zaključiti da je, unatoč namjeri da se opiše gramatika hrvatskoga ili slovenskoga jezika, uglavnom riječ o opisima sustava, a u vrlo maloj mjeri o opisima živih jezika koji se aktivno upotrebljavaju u društvima koja se njima služe. Iz toga slijedi i (ne)bavljenje polifunkcionalnošću u tim gramatikama.

Premda se odgovor na pitanje o opravdanosti uvažavanja polifunkcionalne razvedenosti suvremenog standardnog jezika u gramatici toga jezika može činiti očiglednim (prije svega zbog toga što je polifunkcionalnost općeprihvaćena kao jedna od temeljnih odrednica standardnih jezika), na osnovi primjera i komentara navedenih u ovome kratkom pregledu pokazuje se nužnost određivanja razine na kojoj je moguće registrirati funkcionalnostilsku raslojenost standardnoga jezika koja je relevantna za gramatički opis.¹² Kad je riječ o sintaktičkim odnosima, smatramo da se tek istraživanjem nadrećeničnih sklopova uspostavlja okvir za sastavljanje funkcionalne gramatike, za koju bi primjere trebalo crpiti iz reprezentativnih korpusa, podjednako iz pisanoga i govorenog jezika. Upravo zbog toga smatramo da bi se drugačijim odabirom primjera, prilikom kojeg bi se doista vodilo računa o međusobnoj ovisnosti jezičnih jedinica unutar diskursa i njihovoj stilskoj vrijednosti,¹³ i u gramatikama moglo i trebalo pokazati funkcionalnu raznolikost standardnoga jezika.

Izvori

- Eugenija BARIĆ, Mijo LONČARIĆ, Dragica MALIĆ, Slavko PAVEŠIĆ, Mirko PETI, Vesna ZEČEVIĆ, Marija ZNIKA, 1995: *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Stjepko TEŽAK i Stjepan BABIĆ, 1994: *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Jože TOPORIŠIČ, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- France ŽAGAR, 1996: *Slovenska slovnica in jezikovna vadnica*. Maribor: Založba Obzorja.

Literatura

- Marin ANDRIJAŠEVIĆ, Lovorka ZERGOLLEN MILETIĆ (ur.), 1996: *Jezik i komunikacija. Zbornik Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku*. Zagreb.
- Velemir GJURIN, 1974: Interesne govornice sleng, žargon, argo. *Slavistična revija* 1. 65–81.

¹² Poznato je da se funkcionalna raslojenost najbolje uočava na leksičkoj razini, no ta je razina za gramatiku najmanje važna.

¹³ HG 1995: 391–392. Kaže se da je rečenica u sintaksi glavna i najveća jezična jedinica, a da bi je se lingvistički odredilo, treba utvrditi njoj nadređenu veću jezičnu cjelinu iz koje se izvodi. U gramatici se navode dvije takve veće cjeline, koje se jedna od druge razlikuju po stupnju ovisnosti jedinica – jedna je *izreka*, koju se određuje kao prirodnu i iskustveno utvrdivu cjelinu, koja se ostvaruje kada tkogod štogod napiše ili izrekne, a druga je *diskurs*, koji se od izreke razlikuje po tome što je u njemu egzaktno utvrđiva ovisnost jednih jezičnih jedinica o izboru drugih.

- Marina KOVAČEVIĆ, Lada BADURINA, 2001: *Raslojavanje jezične stvarnosti*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Ivo PRANJKOVIĆ, 1996a: Funkcionalni stilovi i sintaksa. *Suvremena lingvistika* 22/1–2. Zagreb. 519–527.
- Ivo PRANJKOVIĆ, 1996b: Temeljna načela jezične pravilnosti. *Kolo* 4. Zagreb. 5–12.
- Ivo PRANJKOVIĆ, 1997: Iz tipologije konsituativnih iskaza u tekstovima razgovornoga stila. *Tekst i diskurs. Zbornik Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku*. Zagreb. 409–415.
- Josip SILIĆ, 1996: Polifunkcionalnost hrvatskoga standardnog jezika. *Kolo* 1. Zagreb. 244–247.
- Josip SILIĆ, 1997: Razgovorni stil hrvatskoga standardnog jezika. *Kolo* 4. Zagreb. 483–495.
- Josip SILIĆ, 1998: Rečenica i funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnoga jezika. *Kolo* 1. Zagreb. 435–441.
- Dubravko ŠKILJAN, 2000: *Javni jezik*. Zagreb: Izdanja Antibarbarus.
- Branko TOŠOVIĆ, 2002: *Funkcionalni stilovi*. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz.
- Branko VULETIĆ, 1980: *Gramatika govora*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske.

